

LAUSUNNON ANTAMINEN
HELSINGIN KAUPUNGIN LAPSI- JA PERHEPOLIITTISESTA OHJELMAEHDOTUKSESTA

HKR 00-1037-01, Kkansl 1999-692/006, 18.10.2000

Kaupunginkanslia pyytää lausuntoa liitteenä olevista asiakirjoista 15.12.2000 mennessä.

HKR Rakennusviraston toiminnan päämääränä on rakentaa ja ylläpitää osaltaan Helsingin julkista tilaa siten, että se on asukkailleen mahdollisimman hyvä elinympäristö. Viraston tuottamat palvelut on oltava yleiseen käyttöön tarkoitettuina kohtuudella kaikkien väestöryhmien ehdoilla toteutettuja mitään ryhmää tai edes yksilöä syrjimättä. Rakennetun ympäristön pitkän elinkaaren johdosta julkinen tila sisältää moniarvoisesti eri ikäisiä ja erilaisia piirteitä. Jotkin ilmiöt - kuten liikenteen autoistuminen, kaupunkirakenteen tiivistyminen, ilmaston, väestörakenteen, elintason ja elintapojen muutokset - ovat nopeudellaan ja vaikutuksillaan vaikuttaneet ympäristötavoitteisiin voimakkaimmin niiden ryhmien ehdoilla, joilla on vaikutusvaltaa muita enemmän. Heikoimpien ryhmien tarpeet - jopa oikeudet - ovat silloin saattaneet jäädä ainakin paikallisesti vähemmälle huomiolle.

Viime vuosina on kaupungissa laadittu lukuisia asiakohtaisia ohjelmia, joissa painotetaan mm eri väestöryhmien hyvän elämisen edellytyksien ja olosuhteiden parantamista hallintokuntien omien ja yhteisten toimenpiteiden avulla. Rakennusvirasto on kokenut toimintamallin hyväksi ja tulokselliseksi. Heikoimpien liikkujien ehdoilla parantuva ympäristö on hyvä myös kaikkien muidenkin käyttäjien kannalta. Nyt esillä oleva Lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma sopii hyvin aiempien ohjelmien seuraan asetettaessa visioita, päämääriä ja tavoitteita hyvälle elinympäristölle. Yhteisten arvojen ja päämäärien kautta ne vaikuttavat yhdessä monin eri tavoin käyttöä mahdollistavan ja houkuttelevan rakennetun ympäristön tuottamiseksi. Muistettava tietysti on, että mitä moninaisemmilla kriteereillä muodostettavien väestöryhmien - pyörällijät, sinkut, matkailijat, naiset, ... - tarpeet eivät välttämättä ole heikoimpien tarpeiden vastaisia, ja olisikin aiheellista tarkastella hyvän kaupungin piirteiden toivottavuutta myös näiden ryhmien ehdoilla. Siten saataisi julkinen hyvä ympäristö pidetyksi yleisenä eikä sosiaalisesti leimautuvana tavoitteena. Julkinen ympäristö sinänsä olisi yhden yhteisohjelman arvoinen asia.

Rakennusvirasto ja sen yksiköt ovat laatineet toiminnalleen ympäristöohjelmat; ympäristöraportti ja -tilinpäätös on tehty vuodelta 1999. Merkittäviä tuloksia ovat esimerkiksi Viheralueohjelman, Esteettömyysstrategia, Stop Töhryille -projekti, joilla vuorovaikutteisuus, käyttäjä- ja asukaslähtöisyys sekä ympäristötietoisuuden ja -vastuun kokeminen lisääntyy. Lasten nuorten ja perheiden rooli on näissä yhteyksissä voimakkaasti esillä.

Kasvatuksesta ja kasvusta

Perheen kasvatusvaikutuksen vähentyessä heikkenee myös arvokasvatus

asuinympäristöstä huolehtimiseksi. Kun lähiympäristöstä vähenevät myös siinä aiemmin läsnä olleet aikuiset - lähikauppiat asiakkaineen, pientalojen pihojen vanhukset, kotiaidit avoimine ikkunoineen - ei sosiaalista kontrollia ja mallia paljoakaan ole kasvuympäristössä päiväkodin ja peruskoulun ulkopuolella. Aikuiset ajavat autoissa ja harvatkin jalankulkijat menevät ohi osallistumatta. Ympäristön kuluminen, rikkoutumiset, töhrimiset, ja puutteet ovat hitaasti ja kasvottomasti korjautuvia; kytkentä pahanteon, sen vaikutuksen ja omantunnon välillä ohentuu. Totutaan välinpitämättömyyteen ja tavat muuttuvat: viimeinen ei sulje porttia, eikä oman oven edustaa pidetä siistinä, vaan huolto hoitaa. Lapsille ei paikalla ole turvallisia aikuisia, nuorille ei ole auktoriteettia. Vastuulista toimintaesimerkkiä ei ole, kun kukin hoitaa vain omat asiansa. Aikuinen malli puuttuu ympäristöstä. Onko nuorten riskikäyttäytyminen muuttunut protestiksi - ennen se oli jännittämistä?

Rakennusvirasto selvittelee alueellisen kunnossapidon ja valvonnan lisäämistä. Polkupyöräpartioita on jo kokeiltu ja julkisten alueiden nimettyjen hoitajien järjestelmää pohditaan. Tavoitteena voisi olla talonmiesten ja kiinteistöjen huoltoyhtiöiden sekä katu- ja viheryönteekijöiden, poliisin ja vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa sovittu jalkautunut läsnäolo kaupunkitilassa. Järjestely tukisi kokonaisvaltaisesti pyrkimyksiä ympäristön käyttökelpoisuuden, turvallisuuden ja viihtyisyyden lisäämiseksi. Julkisen tilan hoitajat eli "julkkarit" korvaisivat entisten "talkkarien" vähenemistä.

Lähtökohtina yhteisstrategiat

Rakennusvirastoa koskettaa yhteisstrategioista läheisesti muutosvalmiuteen oppiminen, väestönkasvuun varautuminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, lähiöiden imagojen vahvistaminen, kestävä kehitys ja resurssien yhteiskäyttö. Yhteisstrategioista ja rakennusviraston toiminnasta tullaan myöhemmin antamaan erillinen selvitys. Osallisuuden merkitystä ei voi kyllin arvostaa. Hallinnon eri alojen yhteistyö on välttämätöntä väestön elinolosuhteisiin vaikuttaessa, koska asiantuntemus on pirstoutunut. Kuntalaisten kannalta hyvin vaikuttava osallisuus on hyvää lähidemokratiaa.

Kaupunkisuunnittelu on ratkaisevassa asemassa elinympäristön muutoksissa; rakennusvirasto on useimmiten lähinnä toteuttajan roolissa. Liikkumistarvetta vähentävä maankäyttö, yhdyskuntien osa-alueiden työpaikkojen ja palvelujen omavaraisuuden lisääntyminen, lähivirkistysalueiden monipuolisuus, itsepalvelumahdollisuus, ja lukuisat muut hyvän kaupungin kriteerit on toteutettavissa useinkin, jos muita syitä ei koeta tärkeäimpinä. Vanhojen alueiden täydennysrakentaminen asukasmäärän lisäämisen tai väestörakenteen parantamisen tavoitteella on usein toivottavaa, mutta samalla on varottava, että ei menetetä muita pysyvämpiä tai kriittisempiä arvoja kuten luonto-, virkistys-, palvelu- tai jopa työpaikkatarpeet. Rakentaminen ja varsinkin purkaminen vaikuttaa paitsi vanhenevien myös kasvavien asukkaiden elämään oltakoon muistissa ja perinteissä olevan kaupunkikuvan laadusta mitä mieltä tahansa. Asukasmäärän lisääminen tietyillä vanhoilla alueilla ei saa olla asiakasmäärän lisäämisellä perusteltua - pikemminkin pitäisi vähentää asiakastarvetta - olevien asukkaiden tarpeista lähtien tärkeät muutokset ovat ehkä muissa asioissa.

Terve tapa rakentaa asuntoja, on tehdä ne työpaikoiltaan, palveluiltaan ja virkistysalueiltaan joustavan omavaraisina uusina yhdyskuntina niitä toisiinsa ja pääkeskuksiin yhdistävän joukkoliikenteen varteen. Koska Helsingin alueelta ei sen kokoisia käyttämättömiä tai muihin käyttöihin tarpeellisempia alueita pian löydy, on rakentaminen suunnattava kuntarajoista riippumatta tai niitä muuttaen pääkaupunkiseudulla Helsingin ulkopuolelle. Näin voidaan varmistaa paitsi hyvä

kasvuympäristö lapsille ja nuorille myös mm liikenteeltä, melulta, pölyltä ja tuulelta suojattu julkinen kaupunkitila koko väestölle. Rakennus- ja maankäyttölain 167. pykälä asettaa sellaiset yleiset vaatimukset ympäristön turvallisuudelle, kaupunkikuvalle, viihtyisyydelle ja esteettömyydelle, että on harkittava, onko täydennysrakentaminen tapauskohtaisesti pikemminkin ympäristön hoitomahdollisuuksien heikentämistä. Lasten, nuorten ja perheiden kannalta - mukaan lukien aikuiset, vanhuksset ja vammaiset - hyvä elinympäristö on sellainen, joka tarjoaa jokapäiväiset elämisen edellytykset turvallisella pyöräily- ja kävelyetäisyydellä.

Luonnon ja viheralueiden alueellisessa jakautumisessa on suuria eroja kaupungin eri osien välillä. Tiheämmin rakennettujen alueiden puistojen vähäisyyttä kompensoidaan lisäämällä niiden käyttökelpoisuutta, monipuolisuutta ja kestävyyttä. Keskeisille paikoille tehdään iltaisin ja talvella käyttökelpoisia erikoispuistoja ja vihertiloja; kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi valaistut ja lumetetut puistot, hoito- ym julkisten laitosten sisäpuutarhat ja akvaariot. Erityisen kiinnostava mahdollisuus on Kampin metroaseman laituritason alapuolella olevan ns U-metrovarauksen laiturihallin muuttaminen vihertilaksi. Rautatieaseman ja raideliikenteen solmukohtien tienoille, kaduille ja puistoihin, jossa kaupunkikuva ja viihtyisyys talvella on ongelmallinen lisätään erityisesti ikivihreitä kasveja. Esikaupunkien kuluneiden viheralueiden käyttöä ohjataan maaston kestävyuden tukemiseksi ja käyttömahdollisuuksien lisäämiseksi. Luonnontilaisia alueita suojellaan samalla kun niiden kokemisen mahdollisuutta lisätään. Täyttörantojen luonnonmukaisuutta parannetaan sekä tuulisuutta vaimentavia pengerryksiä ja istutuksia lisätään.

Julkisten palvelurakennusten pihat ja laitosten alueet ovat kaupunkikuvallisesti ja käyttömahdollisuuksien kannalta erittäin mahdollisia viher- ja virkistysalueiden täydennyksiä. Rakennusvirasto kehittää yhdessä asukkaiden ja alueiden haltijoiden kanssa ratkaisuvaihtoehtoja. Asemakaavamääräyksissä ja tontinluovutusehdoissa voidaan edellyttää pihojen istutuksien, oleskelupaikkojen ja pysäköinnin järjestämisestä monipuolisen ja eri vuodenaikoina mahdollisen viihtyisyyden lisäämiseksi.

Jokapäiväisen liikkumisympäristön kehittäminen vapaa-ajan, kulttuurin ja liikunnan tarpeisiin on haasteellinen mutta toivottavasti onnistuva tehtävä katualueilla, puistojen osalta tulokset ovat helpommin saavutettavissa, mutta talviaikana ne edellyttävät silloin merkittävää kunnossapidon lisäystä. Lasten, nuorten ja perheiden innostamiseen lähiympäristön suunnitteluun ja siistinä pitämiseen kehitetään lisää toimintamalleja; kohteina voivat olla päiväkotien, leikkipuistojen, urheilukenttien ja koulujen alueet.

Liikenteen päästöjen kuormittamien asuntokatujen pintamateriaaleja ja istutuksia kehitetään pyörämelun ja pölyn vähentämiseksi. Liikennemiljöötä tehdään jalankulkijaystävälliseksi myös kantakaupungissa sijoittamalla siirrettäviä ikivihreäastoita suojateiden ja vilkasliikenteisten ahtaiden jalkakäytävien yhteyteen erottamaan ajoneuvovirrat jalankulkijoista.

EHDOTUS

Yleisten töiden lautakunta päättäneenä antaa kaupunginhallitukselle edellä esitetyn mukaisen lausunnon.

Kirje kaupunginhallitukselle.

(Väinö Castrén, puhelin 166 2329)